

SOKRATES

Arař. Gör. Bengi YEĐİN

ESOGU Tıp Fak. Anatomi A.b.D.

Abstract

Socrates was born circa 469 BC, in Athens, Greece. We know of his life through the writings of his students, including Plato and Xenophon. Socrates believed that philosophy should achieve practical results for the greater well-being of society. Socrates always emphasized the importance of the mind over the relative unimportance of the human body. His "Socratic method," laid the groundwork for Western systems of logic and philosophy. When the political climate of Greece turned, Socrates was sentenced to death by hemlock poisoning in 399 BC. He accepted this judgment rather than fleeing into exile. Plato described Socrates's execution in his Phaedo dialogue: Socrates drank the hemlock mixture without hesitation. Numbness slowly crept into his body until it reached his heart. Shortly before his final breath, Socrates described his death as a release of the soul from the body.

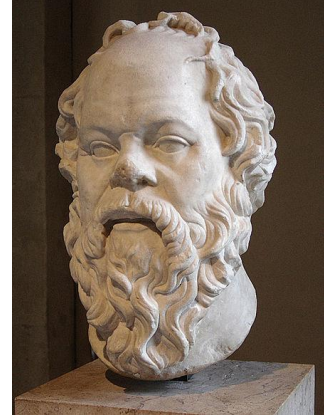
Özet

Sokrates Atina, Yunanistan'da M.Ö 469 dolaylarında doğdu. Platon ve Ksenophon dahil olmak üzere talebelerinin yazıları yoluyla Sokrates'in hayatını biliyoruz. Sokrates felsefesinin toplumun büyük refahı için pratik sonuçlar elde edeceğine inanıyordu. Sokrates her zaman insan vücudunun göreceli önemi üzerinde aklın önemini vurguladı. Onun "Sokratik yöntem," mantık ve felsefenin batılı sistemleri için zemin hazırladı. Yunanistan'ın siyasi iklimi döndüğünde, Sokrates M.Ö. 399 yılında baldıran zehirlenmesi ile ölüme mahkum edildi. Sürgüne kaçmak yerine bu kararı kabul etti. Platon, Phaedo diyalog'unda Sokrates'in infazını anlattı: Sokrates çekinmeden baldıran karışımı içti. Uyuşma onun kalbine ulaşana kadar yavaş yavaş vücudunun içine süzüldü. Son nefesinden kısa bir süre öncesi, Sokrates ölümünü vücuttan ruhunun salıverilmesi olarak nitelendirdi.

Anahtar Kelimeler: Sokrates, Yunan, Felsefe ve Platon

SOCRATES

Sokrates MÖ 469–399 yılları arasında Atina’da yaşamış, Antik Yunan Filozofudur. Yunan Felsefesi’nin kurucularındandır. Babası heykeltıraş Sophroniskos annesi ise ebe Fenarete’dir. Babası, onun bir heykeltıraş olarak yetiştirmesini istemiştir ama felsefeye ilgi duymuştur. Felsefi tartışmaların yapıldığı ortamlar içerisinde böyle bir istek gayet doğal karşılanmıştır. Sokrates, aritmetik, geometri, astronomi ve politikayla ilgili yeterli bilgiye sahiptir(1). Basit

bir yaşam sürmüştür. Özel yaşamıyla ilgili fazla ayrıntı bilinmemektedir. Sokrates, kendisine üç çocuk veren Ksanthippi ile evlidir. Üç oğlan çocuk; Lamprocles, Sophroniscus and Menexenus. Onu Platon ve Ksenofanes’in yazdıklarından tanımaktayız. Platon ve Ksenofanes’in tariflerine göre basık burunlu, patlak gözlü, sarkık dudaklı ve göbeklidir. Sokrates, yazılı bir kaynak bırakmamıştır. Yaşamı ve düşünceleri hakkındaki bilgiler Aristophanes, Platon ve Ksenophon’un yazdıkları ve Sokrates’in ölümünden on beş yıl sonra doğan Aristoteles’in dolaylı anlatımlarıyla günümüze kadar gelmiştir(2-4).

Sokrates, Platon ve Yunan gençleri üzerinde önemli bir etki yaratmıştır. Kendisi bilgiye çok önem verir. “Filozof” kelimesi Yunanca philei ve sophia kelimelerinin birleşmesiyle oluşturmuştur. Bu kelime "bilgi ve bilgelik dostu" ve "bilgiye can veren, onu sorgulayan" anlamına gelmektedir. Ön koşul ise bilgisizliğin bilincinde olmaktır. Sokrates “Bilmediğimizi biliriz ama felsefe bizi bilmeye yönlendirir.” demiştir. Bilgi için ise "Hiç kimse bile bile kötülük işlemez, kötülük bilginin eksikliğinden ileri gelir" demiştir(5-6).

Sokrates, Atina’nın toplanma mekânlarında gezerek, her meslekten insana, işleri ve fikirleri hakkında sorular sormuş, kendi yaşamlarını sorgulamalarına ve kendilerini tanımalarına aracılık etmek istemiştir. Ahlak felsefesinin kurucusu olarak kabul edilmiştir(7).

Sokrates, öğrencilerine “okuduklarınızı ve duyduklarınızı değil, kendi öz düşüncelerinizi ve kendi içinizde olup bitenleri söyleyin. Başkalarının ağaçlarından meyve yeme alışkanlığından sıyrılın, kendi bahçenizin fidanlarını yetiştirin. İşte o zaman, meyve yemenin zevkini tadacaksınız” diye öğütlemiştir. Sokrates’e göre, başka

insanların sözlerini tekrarlamak, önceden söylenmiş düşünceleri kullanmak yararsızdır. Herkes kendi düşüncelerini oluşturmak zorundadır. Güzel sözler kullanılabilir ancak önemli olan kişinin kendi yorumu ve katkısını paylaşmasıdır. Sokrates kitleye hitaben "Sizin istediğiniz gibi konuşup yaşamaktansa, kendim gibi konuşup ölmeyi yeğlerim." demiştir. Sokrates sık sık "Kendini tanı" der. Bu slogan ona göre, "Ne kadar az bildiğinin bilincine var!" anlamına gelir. İnsanın kendini tanıma yolculuğu, kendi mikro kozmosundan başlayarak, evrenin büyük sırlarının saklı olduğu makro kozmosa doğru ilerlemesini işaret etmiştir.

Ona göre "Sorgulanmamış bir yaşam, yaşamaya değmez." ve "Erdem insanın kendini tanımasıdır." Özgür akıl, her şeyi araştırmak, tanımak ve açıklamak ister. Onun gözünde hiçbir şey mutlak sır halinde değildir(8-9).

Sokrates'in hayatının en bilinen olaylarından biri MÖ 399'da hakkında açılan davadır. Platon'un 'Sokrates'in Savunması'nda anlattığı kadarıyla Sokrates, şehrin tanrılarına inanmamak, onların yerine başka tanrılar koymak ve gençliği zehirlemekle suçlanmıştır. Bu suçlamalar sonucunda ölüme mahkûm edilmiştir. Sokrates yaşamı boyunca inandığı ve taviz vermeden savunduğu düşünceler uğruna ölüme gitmiştir. Kendisini yargılayan Atinalılara, "Ölüm korkusu, gerçekte kimse bilmiyor ölümün ne olduğunu, en büyük kötülükmiş gibi korkuyor ondan. Bilmediğimiz bir şeyi bildiğimizi sanmak, kınanacak bir bilgisizlik değil midir? Ya ölen kimse hiçliğe, yokluğa eriyor, hiçbir şey bilmez oluyor, ya da ölüm bir değişmedir, bulunduğumuz yerden canın, ruhun bir başka yere göçmesidir." diye hitap etmiştir.

Sokrates'in Ölümü, 1787'de Fransız ressam Jacques-Louis David'in yaptığı bir yağlıboya tablo ile betimlenmiştir. Tablo Sokrates'in ölüm sahnesini resmeder.

Yatağın ucunda keder içinde oturan Kriton ve Sokrates'in dizini kavrayan kişi ise Platon olarak resmedilmiştir. Sokrates, sürgüne gitme (bunun sonucu olarak felsefi /filozofik misyonunu bırakacaktır) ya da baldıran zehri içerek ölüme mahkum edilme seçeneğine sahiptir. Bunun üzerine Sokrates ölümü seçmiştir. Tabloda, kırmızı elbiseli öğrencisi (ya da müridi) baldıran zehri ile dolu olan kupayı kendinden emin olan Sokrates'e uzatır. Sokrates'in göğü işaret eden eli, onun tanrılara duyduğu derin saygıyı ve ölüme karşı korkusuz duruşunu gösterir(10).

Platon, Phaedo'da Sokrates'in ölüm anını anlatmıştır. "Sokrates'in ruhun ölümden sonra varlığını sürdüreceğine dair inancı çok güçlüdür. Sokrates ruhun ve gideceği yerin gerçek, bedeninin ise bir yanılsama olduğunu söyler. Ruh bedensel kokuşmuşluğa rağmen ölümsüz kalacaktır." Sokrates ölüme giderken "ayrılık vakti geldi, yollarımız ayrılıyor! Benimki ölüm, sizinki yaşam. Hangisinin daha iyi olduğunu ancak Tanrı bilir" demiştir(11-12).

Sokrates: "Ruh ölümsüzdür ve birçok farklı yaşamda tekrar doğmuştur ve hem bu dünyada hem de öte dünyadaki her şeyi gördüğüne göre, bilmediği şey yoktur. O halde, onun bu hayatta daha önce bildiklerini hatırlamasına şaşmamak gerekir... Bir şeyi hatırlayanın veya öğrenenin, diğer şeyleri keşfetmesinde engel yoktur, arayışında azimli ve inatçı olsun yeter; aramak ve öğrenmek hatırlamaktan başka bir şey değildir." der ve devam eder: "Bir insanın hayattaki en önemli faaliyeti ruhuna gereken özeni göstermesidir." Sokrates'in yolu insanın inanmaktan bilmeye ilerlediği yüce yoldur.

İnsan, kendisinin yazarıdır. İnsanın yapacağı en kötü şey, potansiyelini kullanmamasıdır. Kendini tanımanın sonu ise yoktur. Bireyin bu yoldaki arayışı her daim sürer. Değişim ve dönüşüm yaşam boyu sürdüğünden, hiç bir zaman kendimizi tam anlamıyla tanıyamayız.

Sokrates'in kişiliği üzerine birbirinden farklı görüşler ortaya atılmıştır. Platon'a göre Sokrates dengeli bir kişi, Spintharos'a göre ise sert mizaçlı nefesine hakim birisidir. Sokrates'e karşı bir saldırı olarak: Aristophanes'in MÖ 423'de sergilediği Bulutlar komedyasında Sokrates, sözcüklerle oynayan, öğretileri ile ahlakı ve devleti baltalayan, gençleri babalarıyla, devletin otoritesini sorgulamaya yönelten bir sofist olarak canlandırılarak eleştirilmiştir(13).

Platon göre Sokrates'in ruhunu yaşatmak, aynı tarzda felsefe yapmak anlamına gelmektedir. Platon, Sokrates öldüğünde otuz bir yaşındadır. Sokrates öldükten sonra

MÖ 4. yüzyılın ilk yarısında Atina'nın ünlü okulu olan ve bugünkü modern üniversitenin ilk örneği olan Akademia Okulu'nu kurmuştur ve eserlerini orada yazmıştır. Sokrates öldükten sonra "Sokratik Diyaloglar" ortaya çıkmıştır. İlk sırayı Platon'un yazdığı diyaloglar alır. Sokrates'in Savunması, Kriton, Phaidon, Şölen (Symposion), Theaitetos, Timaeos, Lakhes, Euthyphron adlı diyaloglarında Sokrates'in portresini sergilemiş. İkinci sırada ise Ksenophon Apomnemoneumata adlı yapıtı yer alır(14).

Kaynaklar

1. Chisholm, Hugh., (1911) "Socrates". Encyclopædia Britannica (11th ed.), Cambridge University Press.
2. Taylor, C.C.W (1998) Socrates, Oxford: Oxford University Press.
3. Rudebusch, George., (2009) Socrates Malden, MA: Wiley-Blackwell.
4. Ksenophon. (1994) Sokrates'ten Anılar, çev.: . Şentuna, Ankara: TTK Yayınları.
5. Bruell, C. (1999) On the Socratic Education: An Introduction to the Shorter Platonic Dialogues, Lanham, MD: Rowman and Littlefield.
6. Zeller, E. (1996) Socrates and the Socratic Schools, New York: Russell and Russell.
7. Kofman, Sarah (1998) Socrates: Fictions of a Philosopher. p. 34. ISBN 0-8014-3551-X. 8
8. Santas, Gerasimos., (1979) Socrates: Philosophy in Plato's Early Dialogues, London: Routledge & Kegan Paul.
9. Benson, Hugh H. (ed.), (1992) Essays on the Philosophy of Socrates, New York: Oxford University Press.
10. Benson H. C. (2000) Socratic Wisdom, New York: Oxford University Press.
11. Brickhouse, Thomas C. & Smith, Nicholas D., (1994) Plato's Socrates, Oxford: Oxford University Press.
12. Kahn, Charles H., (1996) Plato and the Socratic Dialogue, Cambridge: Cambridge University Press.
13. Zannos, Susan (2005). The life and times of Socrates, Mitchell Lane Publishers ISBN 1-58415-282-6
14. Morrison, Donald R., The Cambridge Companion to Socrates (Cambridge: Cambridge University Press, 2012).